

DİJİTAL HASTALIK BAĞLAMINDA İZ SÜRME (STALK) VE OLAN BİTENİ KAÇIRMA KORKUSU (FOMO) İLİŞKİSİ

Elif ARSLAN
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
elifarslan@stu.aydin.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-1457-6268

<i>Atf</i>	Arslan, E. (2022). Dijital Hastalık Bağlamında İz Sürme (Stalk) ve Olan Biteni Kaçırma Korkusu (Fomo) İlişkisi. Journal of Communication Science Researchs, 2 (3), 154-166.
------------	---

ÖZ

Günümüzde sosyal medya sayısız insan için çok önemlidir. Kişiler sosyal medya paylaşımları ile sanal toplum tarafından kabul görme ve beğenilme duygularını tatmin etmektedir. Buna bağlı olarak kullanıcılar, hayatlarında olup biten her şeyi alacakları beğenilere göre yansıtıp; bazen gerçeğe uygun olmayan şekilde paylaşım yapmaktadırlar. Sosyal medya platformlarının kullanıcılarına verdiği sanal özgürlük; kişilerin gerçek hayatları ile sahip olmak istedikleri hayat arasındaki farkı izole ederek kendilerini başka biriymiş gibi tanıtımalarına olanak sağlamaktadır. Stalk mahremiyet duvarlarımızı yıkmaya çalışan dijital balyozların öncüsü olmaktadır. Gerçekleri ile yüzleşemeyen kişiler, kendilerine seçtikleri idol, fenomen ya da tanınmamış kişileri sanal platformlar üzerinden gözetlemektedir. Sosyal medya platformlarında mahremiyeti gözetmeden, merak veya çıkar duyguları ile, seçtikleri kullanıcıların dijital ayak izlerini sürmektedirler. Kişiler saplantılı bir şekilde telefonlarını ellerine aldıklarında geçen zamanın farkında olmadan saatlerce profil ve paylaşım inceleyip bilgi toplamaktadır. Bu da kişilerin sosyal medya da geçirdikleri boş zaman aralığını artırmaktadır. Araştırmanın amacı stalk yapmanın dijital bir hastalık olan FOMO'ya benzerliği anlatılmaktadır. Twitter evreni üzerinden 28 Mayıs – 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Türkçe dilinde “stalk” kelimesinin kullanıldığı 740 tweet'in aldığı, retweet, beğeni sayıları incelenerek nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılarak bağımlılık bağlamında incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Stalking, İz Sürme, Gözetlenme, Sosyal Medya, Twitter, Ekran Bağımlılığı, FOMO.*

THE RELATIONSHIP BETWEEN STALK AND FEAR OF MISSING OUT (FOMO) IN THE CONTEXT OF DIGITAL DISEASE

ABSTRACT

Nowadays, it is very important to have a place in social media. People are not accepted and liked by the virtual society with their social media shares. Accordingly, in their use, they reflect all kinds of goods according to their tastes and share in a way that is not suitable for life. Virtual victims to users of social media platforms; Being a great student may be able to differentiate between the existing life in life and the life having. Sap is the pioneer of digital sledgehammers trying to break down our privacy walls. People who face their realities are watching the idols, phenomena or virtual platforms they choose today. Users of those who benefit from curiosity or interest on social media platforms are monitored without regard to digital media privacy. It is a knowledgeable profile and share aggregator when people obsessively consider their phones locally in their hands. This increases the leisure time in the media in social life. The aim of the research is to make FO similar to MO, which is a perverted digital disease. Review of 740 tweets raised in English language “stalk” between 28 May – 3 June 2022 via his universe on Twitter, retweet, content analysis, one of his critically reviewed qualitative research can be reviewed.

Keywords: *Stalking, Tracking, Surveillance, Social Media, Twitter, Screen Addiction, FOMO.*

GİRİŞ

İnsanlar dijital dünyada yaşadıkları ortamları inşa etmek için medya, teknoloji ve kameraları kullanmaktadır. Teknoloji ve birey arasında ayrılmaz bir bağ oluşmaktadır. Artık bu teknolojiler taşınabilir mobil aygıtlar haline gelmektedir. Taşınabilirlik dijital ortamın en iyi özelliklerinden biridir. Teknoloji ve birey arasında ayrılmaz bir bağ oluşmaktadır. Teknolojik ürünler çoğaldıkça toplum içerisindeki kullanımı artmaktadır. Web 2,0 ile kullanıcıların kendi aralarında etkileşimli bir iletişim kurmalarına olanak sağlamaktadır. Günümüzde sosyal medya platformları Web 3,0 (semantik/anlamsal web) sistemine geçmiş bulunmaktadır Dünyanın farklı yerlerindeki milyonlarca insanı bir araya getiren sosyal medya platformları, bireylerin kendilerini ve başkalarını fark etme, merak etme ve takip etme biçimleri üzerinden sanallaşan iletişim sürecini hızlandırmaktadır. İletişim teknolojilerinin sürekli kendini yenilemesiyle toplum içindeki iletişim değişime uğramaktadır.

Ağ toplumu, bilişim ve iletişim teknolojilerinin sunduğu ulaşılabilirlik sayesinde yeni bir toplum türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağ toplumunun sosyal hayat iletişimini sağlayacak olan sosyal medya platformları gün geçtikçe çoğalmaktadır. Sosyal platformlar kullanıcılarına türlü medya içerikleri ile paylaşım yapabilmelerini sunmaktadır.

Sosyal medyanın ücretsiz emekçileri olan kullanıcıların oluşturduğu içerikler sayesinde veri madenciliğinin büyümesine başrol oynamaktadır. Bilgi doyumsuzluğu bireylerde zaman ve mekân kavramlarını yitirerek ekrana bakma sürelerini uzatmaktadır. Sosyal medya, insanlar arasındaki iletişime yeni bir yol kazandırmaktadır.

Yeni medya, hayatımızı bu kadar kolaylaştırırken, gözle görülmeyen ağlar ile kendisine sıkıca bağlamaktadır. İletişim teknolojilerinde meydana gelen bu gelişmeler toplum üzerinde bazı olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Yüz yüze iletişimin azalması, bireylerin daha fazla bireyselleşmesi, bilgi kirliliği, bağımlılık gibi problemler oluşturmaktadır. Bireyin kontrolsüz internet kullanımı bireysel özelliklerinin önemli oranda azalmasına yol açmaktadır. Ailesine veya topluma karşı sorumluluklarını yerine getirememektedir. Bu durum internet bağımlılığının sadece bireyi değil bütün toplumu derinden etkileyen önemli bir bağımlılık sorunu olarak ortaya çıkmaktadır (<https://sosyalmedya.co/maslov-ihityaclar-hiyerarsisi-infografik>)

Yeniliğe hevesli olan bireyler farkında olmadan bağımlı hale gelmektedir. Boş zaman aktivitesi olarak değerlendiren sosyal medya da iz sürme (stalk) takip ettikleri veya etmedikleri kişilerin dijital ayak izlerini inceleyerek hatta ekran fotoğraflarını (ss) almaktadır.

FOMO kavramı Türkçe de bir şeyleri kaçırma bir şeylerden yoksun kalma anlamına gelmektedir. Günümüz sosyal medya aşırı kullanımından kaynaklanan bir bağımlılık türünü oluşturmaktadır. Kullanıcıların sosyal medya platformlarında paylaşılan içerikleri kaçırma ve geri kalma korkusundan dolayı sürekli sosyal medyada kalma durumlarından kaynaklanmaktadır. FOMO kişinin sosyal medya ağlarında takipte olduğu diğer kullanıcıların nerede neler yaptığını paylaştığı içerikleri kaçırma korkusu olarak tanımlanmaktadır (Gökler vd. 2016)

Araştırmada kullanılan veriler sonucunda kullanıcıların, kendi adlarıyla ya da sahte hesaplar ile izlerini sürdükleri kişilerin, hayatları ile ilgili yaptıkları paylaşımları kaçırmamak için dokunmatik ekran başında geçirdikleri süreler, gerçek zamanlarından çalmaktadır. Stalk yapan kullanıcı Olan biteni kaçırma korkusu (FOMO) hastalığına yaklaşırken aynı zamanda mahremiyetin sınırlarını geçmektedir. Nitekim bireyler sosyal paylaşım platformlarında tüm kişisel bilgilerini, eğitim durumlarını, meslek hayatlarını, ailesiyle olan fotoğraflarını, çocuklarıyla yaptığı faaliyetlerini, olaylar ve olgular hakkındaki değerlendirmelerini, dini ve siyasi görüşlerini, gezdiği eğlendiği yerleri, katıldığı sosyal ortamları, yiyip içtiklerini, mal varlıklarını yani sahip oldukları her şeyi paylaşmaktadır.

FOMO, akıllı telefonlar sayesinde, sosyal ağlarında var olan ya da sosyal ağ profili tüm kullanıcılara açık olan bireylerin paylaşımlarının anlık takip edilmesinden kaynaklanmaktadır. FOMO hastalığı olan birey paylaşılanları kaçırma korkusu ile anlık takip etmektedir.

Bu makale içerisinde; sosyal medyanın hayatımıza nasıl girdiği ve yerleştiği, dijital hastalık olan FOMO'nun hangi durumlarda gerçekleştiği anlatılmakta; stalk'un niçin yapıldığı açıklanmaktadır. Stalk kavramının hangi amaçlar doğrultusunda yapıldığı örnekler ile açıklanmaktadır. Stalk'un FOMO ilişkisi örnekler ile irdelenip, oluşan bağımlılığın toplumsal sonuçları incelenmektedir.

SOSYAL MEDYA KAVRAMI

Sosyal medya tarihi iki bilgisayarın birbirlerine ilk maili atması ile ortaya çıkmaktadır. İnternet sayesinde etkileşim haline geçen bilgisayarlar teknolojinin de ilerlemesi ile taşınabilir mobil cihazlar haline gelmektedir. İnsanlar masaüstü ya da diz üstü bilgisayarlara ihtiyaç duymadan akıllı telefonları ile internete bağlanabilmektedir. Sosyal medya ile ana akım medyayı birbirinden ayıran özellik ise etkileşimdir. Ana akım medyada mesaj tek taraflı olarak verilirken sosyal medyada çift taraflı yani etkileşimlidir iletişime tepki anında alınmaktadır.

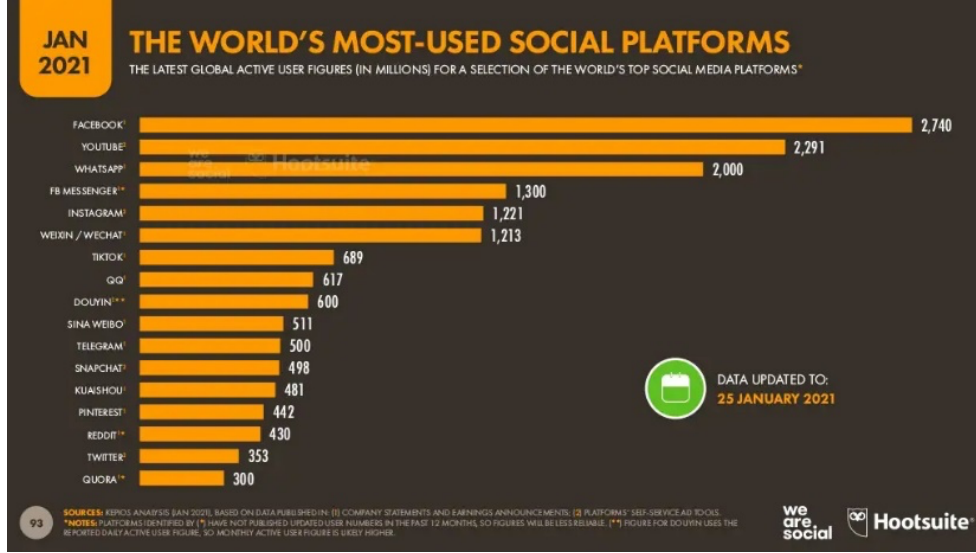
Sosyal medya paylaşım üzerine kurulu çevrimiçi bir ağıdır. Sosyal medya kullanıcıları ürettikleri dijital içerikler, yaşanan toplumsal bir olaylar karşısındaki tutumları, düşünceleri, yaşadıkları yer ve kültürel özellikleri ile ilgili yaptıkları paylaşımlar ile diğer kullanıcılar ile aralarında görünmeyen dijital ağlar oluşturmaktadır. İnsanların ihtiyaçları teknoloji ve kullandıkları sosyal medya uygulamalarına göre değişiklik gösterirken, sosyal medya temel ihtiyaçlar içerisinde yer almaya başlamaktadır.

Yaşamı gitgide medya yoluyla, art arda gelen karşılaşmalar dizisi halinde deneyimliyoruz. Bundan keyif aldığımızı düşünsek de aslında hormonlarımızda kısa devre yapıyor. O nazik "büyük teknoloji" tedarikçileri gün geçtikçe hormonlarımızı hedef almaktadır (Leonhard 2018 s.15). Teknoloji'nin sürekli devinim içerisinde olması bir yandan insanlığa yenilikleri sunarken bir yandan da kullanımlarını artırmaktadır. Sosyal medya kullanım oranları ile ilgili her yıl çalışmalar yapılmaktadır. İnternet ve sosyal medya kullanımları her geçen gün artmaktadır. Dijital 2021: Küresel Genel Bakış Raporuna göre dünya üzerinde sosyal medya kullanım oranları verilmektedir.

Şekil 1. 2021 Dünya Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri

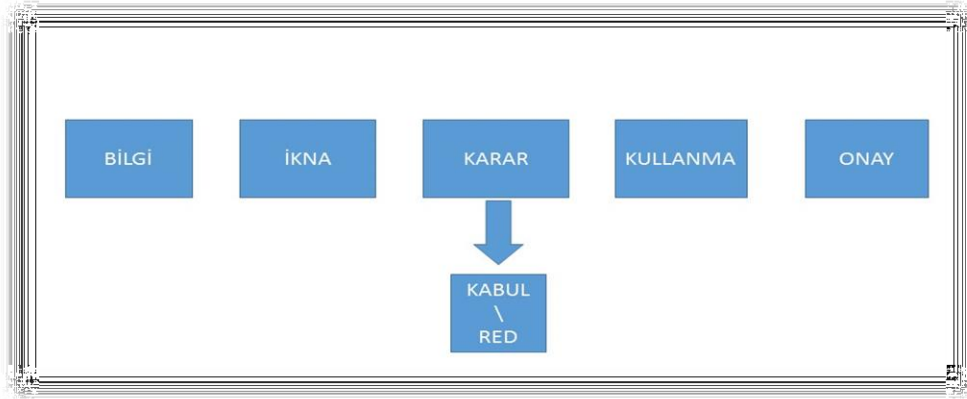
Kaynak: URL 1

Şekil 2. 2021 Dünya Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri – En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Kaynak: URL 2

Takıntılı ve bağımlı olarak internet kullanımı Amerika’lı psikolog Rogers’in 2003 yılında Diffusion of Innovations, Fifth Edition adlı araştırmasında yeniliklerin yayılımı kuramını bulmaktadır. Yeniklerin yayılımı ve yenikleri kabullenme teorisi içerisinde bulunduğumuz teknolojik yenedünyanın düzeninin nasıl işlediğine işaret etmektedir. Rogers’ın yeniliklerin yayılımını ve süreci kuramını şema olarak açıklamaktadır.

Şekil 3. Rogers yeniliğin kabullenışı şeması, 1995

Hayatımızı kolaylaştıran teknolojinin cebimizdeki ürünü akıllı telefonlar dokunmatik hayatları oluşturmaktadır. Akıllı telefona indirilen bir sosyal medya uygulaması sayesinde sadece ekrana dokunarak dünyanın diğer ucundaki bir insanın yaptığı bir paylaşma ulaşabilmek eski toplumların imkânsız ya da büyü olarak adlandırılırdı. İşaret ettiği ortak nokta vurgulanmaktadır. “Yarının eskisi bugünün yenisidir.” Teknoloji, zaman ve mekân kalıplarını yıkmaktadır.

Teknolojik kullanımın altında yatan güçleri ve arzuları daha iyi anlamaya çalışırken, bu teknolojilerin olumlu potansiyelini en üst düzeye çıkarıp gerçek sorunları en aza indirmeye çalışılmaktadır (Chayko 2018 s. 210).

Sosyal medyanın insanın içerisindeki merak duygusunu uyandırmasının bir sebebi de ulaşılabilir oluşudur. Teknolojinin taşınabilir hale gelmesi, bazı kullanım durumlarında endişe vermektedir. Hayatta yaşayacağımız anlarımızı hatta hiç hissetmediğimiz duygularımızı elimizden almaktadır.

MAHREMİYET KAVRAMI

Mahrem sözcüğünü Türkçe sözlük, “*yakın akrabadan olduğu gibi nikâh düşmeyen (kimse)*”, başkalarına söylenmeyen, gizli ve sırdaş olarak tanımlanmaktadır (URL 3) <http://www.tdk.gov.tr/>. Mahremiyet kavramının sosyal yapı içerisinde kişisel duygu ve durumların ifade biçimlerinden kaynaklanan ihtiyacını oluşturmaktadır. Mahremiyet kavramsallaştırmalarını ana hatlarıyla dört şekilde ifade etmek mümkündür. Bunlardan birincisi kişiler arası duygusal iletişimi düzenleme ve duyguların ifade süreci kapsamında bir “*ihtiyaç*”, ikincisi yalnız kalma, kişisel sınır ve ulaşılabilirlik kapsamında bir “*korunma hakkı*”, üçüncüsü bir “*kültürel algı*”, dördüncüsü ise din referansında kul hakkı, haramdan sakınma ve sadakat olarak konumlandırılabilir (Livberber,2018 s.21).Teknolojinin hayatımızın her yerine yansıdığı şu günlerde mahremiyetin sınırları değişim göstermektedir. Kullanılan sosyal medya platformlarına göre mahremiyet yeniden şekillenmektedir.

Günümüzde de yeni teknolojik uygulamalar tarafından sunulan seçenekler yeni enformasyon teknolojilerinin gündelik hayata bu denli dahil olmasıyla birlikte bugünkü mahremiyet anlayışını değiştirmektedir. Kavram, gelecekteki teknolojik gelişmeler ışığında tekrar değişecek ve yeni ihtiyaçlar doğuracaktır. Bu sebeple mahremiyet kavramını tarihsel gelişim süreci içinde incelemek zorunlu görünmektedir (Livberber 2018 s. 27). Bireyler toplumsal olmaktan ziyade daha çok kendilerine yönelmiş, hayatlarını kendileri istedikleri gibi inşa etmeye başlamışlardır. Ancak zamanla kendilerini nesnelleştirerek bir gösteri unsuruna dönüştüren bireyler, zaten sınırları belirgin olmayan mahremiyet sınırlarını daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Teknolojinin gelişimi sürecinde yaşanan bu dönüşümler, bireylerin yaşam biçimlerini derinden etkilemiş ancak aynı zamanda sınırları ihlal eden bir yaşamı da inşa etmiştir (Livberber 2018 s.36,37).

Sosyal ağların kişiler arası iletişim üzerine en önemli etkileri arasında ise kişilerin bu ortamda benliklerini sunma yarışına girerek görme, gösterme ve gözetle(n)meye dayalı yeni bir iletişim şekli edinmeleri ve bunun sonucunda mahremiyet algılarının dönüşüme uğraması gösterilmektedir (Bekiroğlu ve Hülür, 2016 s. 147). Mahremiyet kavramının birçok insan için aynı anlama gelmemesi ve özel yaşam sınırları içerisinde kalan konuların kişiden kişiye zamandan zamana ve kültürden kültüre değişiklik göstermesi, kavramın tanımlanmasını ve sınırlarının belirlenmesini güçleştirmektedir. Bireyin özgürlük alanına dahil bir kavram olarak ele alınması gereken mahremiyet kişinin kendisine ulaşılmasını kabul veya red etmesi kararı ile ilgilidir ki bunlar; kişisel alan, kişisel mülk, beden, kişisel davranışlar, sosyal ilişkiler, kendisiyle ilgili bilgiler, inançlar ve tutumları kapsar (Üstün vd. 2017 s. 43).

Tüm bu değişimler ve daha birçok değişim vasıtasıyla kişiye ait özel alana müdahale imkânının her geçen gün artmakta olduğu, ayrıca bireylerin kendi mahremiyet alanlarının sınırlarının esnekleşmesine karşı daha rahat bir tavır takınmakta oldukları görülmüştür (Şimşek 2019, s.12). Neticede, medyaya taşınan kürtaj hakkı, örtünme, cinsellik, cinsiyet, aile hayatı ve beden görünürlüğü gibi konular, beklenildiği gibi mahremiyetin dönüşümünü rahatlıkla gözleyebileceğimiz alanlar olarak karşımıza çıkmıştır (Akkaş 2015 s. 225-239). Kişisel özgürlük herkes için geçerli olduğundan, mahremiyet olgusu eşitlik ilkesine mühim derecede değer vermektedir ve diğer taraftan hem içsel iletişim olarak hem de diğer insanlarla iletişim bağlamında duygusal etkileşime odaklanmaktadır (Giddens 2008 s. 131).

Kant’a göre ise mahremiyet; esasen insan olabilmenin temel noktasıdır ve bu noktayı özgür alan boyutuna taşıyabilmek için mahremiyete sahip çıkılması önemlidir. Mahremiyet yitirildiği takdirde söz konusu insani temel değer zedelenmesi mümkündür (Dedeoğlu 2004 s. 89). Bundan ötürü mahremiyeti koruyabilmek için gözetlenen durumuna gelmekten sıyrılmak gereklidir ve Nitekim gözetlenen olmak mahremiyetin adeta yok sayılması olarak değerlendirilmektedir (Trottier 2012 s. 321).

Panoptikon aynı zamanda güçlünün güçsüzü tahakküm altına alması olarak değerlendirilebilir. Nitekim üst aklın devreye girdiği durumlarda yoğun kitleler, çeşitli yöntemlerle kolayca etki altına alınabilmektedir ve gözetlenebilmektedir (Bentham, 1995).

DİJİTAL BAĞIMLILIK: OLAN BİTENİ KAÇIRMA KORKUSU (FEAR OF MISSING OUT: FOMO)

Yaşadığımız teknolojik çağ, modern topluma yeni bir kavram kazandırmaktadır. Bu kavram, aile ve arkadaşlarla iletişimi gerçekleştirmek için yaratılan, akıllı cihazlar sayesinde anında iletişimi gerçekleştiren sosyal medya ortamları olmaktadır. Her ne kadar anında iletişim imkânı eşsiz bir imkân olsa da sosyal çevreye olan bu bağlantının olumsuzlukları da mevcuttur. Bilgiye erişme imkânının artması, bağlantının kesilme durumunda iletişim kanalıyla ilgili herhangi bir şeye özlem duyulabileceği şüphesini de arttırmaktadır. Şüphe ile ortaya çıkan bu korkuya Fearing of Missing Out (FOMO) denilmektedir (Wiesner 2017). Görünüşte ciddi bir tehdit imajı çizmeyen “FOMO”nun tıpkı bağımlılık yapıcı maddeler gibi kişinin bilincini ve kontrol yeteneğini bozduğu düşünülmekte; bu sebeple “sanal uyuşturucu” olarak nitelendirilmektedir (Tarhan 2014).

Teknolojinin mobil versiyonlarından biri olan akıllı telefonların taşınabilir özelliğinden dolayı sosyal medyada geçirilen sürenin arttığı gözlemlenmektedir Gerçek hayat içerisinde yüz yüze yapılan iletişim, akıllı cihazlar ile dijital iletişim ortamını oluşturmaktadır. Ayrı kalındığı anlarda yaşanan kaygı bozuklukları bağımlılığın hastalık derecesini yansıtmaktadır.

İnternet öncesi dönemde olmayıp internetin yaygınlaşp mobil telefonlar aracılığıyla gündelik kullanımda yerini almasıyla ortaya çıkan yeni bağımlılık türleri de ortaya çıkmaktadır ki bunların en başında sosyal medya bağımlılığı gelmektedir (Aydın ve Yazıcı 2020 s. 45). Sosyal medyadaki gelişmeleri, paylaşımları bir an görememek kendilerine geri kalmışlık duygusunu yaşatmaktadır. Sanal ortamın bu kadar yoğun kullanılmasıyla birlikte kişiler bir aradayken bile birbirleriyle sözel iletişim kurmak yerine akıllı telefonları aracılığıyla nerede ya da kiminle olduklarını, ne yediklerini, ne hissettiklerini paylaşmaktadırlar. FOMO kaygı durumundan etkilenen bireyler sosyal medyada birini takip etmeye başladığın da karşı tarafında onu takip etmesi gerektiği duygusuna kapılmaktadır. Takip etmediği durumlarda nefret söylemleri saldırılar başlamaktadır (Özen ve Ortaç 2020 s. 93).

FOMO korkusuna sahip kullanıcılar, diğer kullanıcıların yaptıklarını takip ederek gelişmelerden haberdar olmak ve bu gelişmelere ayak uydurmak istemekte, buna mani olacak bir durum ortaya çıktığında ise “Kaçırduğım bir gelişme var mı?” , “Acaba şu kullanıcı bir şey paylaştı mı?” veya “Şu an çevrim içi olmadığım için konu dışı bırakılmış olabilir miyim?” şeklinde korkular yaşayarak kaygıya teslim olabilmekte, strese ve hatta depresyona girebilmektedir (Aydın ve Yazıcı 2020 s. 48).

Kişi internet ortamında yer aldığı yani çevrim içi (çevrimiçi) olduğu sürece davranışları zamandan ve mekândan bağımsız olarak ve neredeyse hiçbir zahmete girmeden kolaylıkla sergileyip sürdürülebilecek, tüm bu nedenlerle beyin başta dopamin olmak üzere mutluluk kimyasallarını yapay olarak salgılayacaktır. Kişi bu davranış bozuklukları ile yapay olarak mutlu olacak, mutluluğun devamlılığını sağlamak isteme durumu da bağımlılığa neden olabilecektir (Aydın ve Yazıcı 2020 s. 48).

STALK OLGUSU

Stalk sosyal medya platformlarında bir kişinin başka birini araştırması, gizlice takip etmesi ve paylaşımlarını incelemesi eylemine stalklamak denilmektedir. Gözetleme, gözleme ve inceleme işlemlerini sosyal medya üzerinden gerçekleştiren, stalk’layan kişiye stalker denilmektedir. Amerikalı sosyolog Riesman, böyle bir toplum biçiminde bireyin diğerlerine daha bağımlı olduğu “yeni bir bireycilik” dönemine girildiğinden söz eder. Riesman bu toplumda görülen bireyleri, hep başkalarının ne diyeceğine göre yaşayan “başkalarınca yönlendirilmiş insan” (Oskay 1984 s. 54) olarak tanımlamaktadır. Sosyal medyada dikizleyen fakat dikizlenmeyen durumda yer alan kullanıcılar ayrıca yer almaktadır. Bu kullanıcılar genel olarak toplum içerisinde sosyal medyayı eleştirmektedir ve sosyal medya hesabına sahip olmadıklarını vurguyla belirtmektedir. Fakat sosyal medya sayfasına sahip olanları gizlice de olsa

takip etmekten vazgeçmemektedir (Barbarosoğlu 2016 s. 1).

Stalk, sosyal medya platformlarında başkalarına ait hesapları takip etme, onların hayatlarına dair bilgi edinme anlamına gelmektedir. Gerçek hayatta fiziksel olarak birinin izini sürmek, takip etmek suç sayılırken sanal platformlarda bu durum olağan olarak görülmektedir. Özel yaşam gizliliği yani dijital mahremiyet sınırlarının ihlalinin de söz konusu olan stalk olgusunun insan hakları ve bilişim kanunları değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tekno-sosyal yaşamın özgürlükçü tarafını keşfeden kullanıcı birey, oluşturduğu yeni sanal kimliği ile bilgi dağlarına yenilerini eklemekte ve bu sayede tekniğin insanlar üzerindeki etkisini arttırmasına yardımcı olmaktadır (Yengin ve Bayındır 2019 s.88). Goffman'ın çalışmalarında bireyin, diğer bireylerle sosyal etkileşime girdiğinde "diğer insanlar tarafından kabul edilecek bir benlik ortaya koymaya çalışmasından" bahsedilmektedir. Goffman'ın, dramaturjik (tiyatro) kuramında açıkladığı, sahnede yer alan bir aktörün temel düşüncesi, gerçekleştirdiği performans sayesinde izleyicilerin olurlarını almak ve sonucunda onları etkilemektir (Wallace ve Wolf, 2013: s. 319).

Örneğin bir kişi bir gün trafikte giderken modifiyeli bir arabayı görüp beğenebilmekte. Daha sonra bir şekilde aracın plakasından ya da arka camındaki sticker dan kişiye ulaşip instagram dan gizlice takip etmeye başlayabilmektedir. Instagram hesabından kullandığı diğer sosyal medya hesaplarını gizlice incelemeye alabilmektedir. Merak konusu olan modifiyeli araçtan uzaklaşıp aracı kullanan kişinin hayatına dair bütün bilgileri edinebilmektedir. Sonuçta modifiyeli araca olan merak bununla ilgilenen insanların özel hayatlarını merak etmeye kadar sürüklenebilmektedir.

Stalk eyleminin gerçekleştiren bireyler sosyal medya kullanıcılarının hesaplarını gizliden ya da açıktan takip ederek yani dijital iz sürerek stalker olma rolünü de üstlenmektedir. Bu stalklama evreni kullanıcıların ilgisini çekecek paylaşımlar olduğu sürece devam etmektedir. Gönderi paylaşımları sayesinde kimin kiminle arkadaş olduğu, kimin kiminle ilişkisinin sona erdiği, kimin kiminle fotoğraf çektiği, kimin kötü bir gün geçirdiği rahatlıkla takip edilebilmektedir (Çetin 2020 s. 62).

Sosyal medya da sizi stalklayan birileri var mı gibi şüphelerinizi giderecek size destek verecek uygulamalar oluşturmaktadır. En son kim profilinize baktı, kim sizi takipten çıkardı, hatta profilinizdeki bir fotoğrafın ss yani ekran kaydını alıp nerelerde paylaştığına kadar bütün bilgileri alabileceğiniz uygulamaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Geleneksel stalklamadan farklı olarak siber stalklama bilgisayar tabanlı iletişim teknikleriyle tekrarlanan ve istenmeyen temasları ifade etmektedir. Siber stalklama tanımı için temel kriter stalklamadan etkilenenler arasında kaygıya yol açmasıdır (Drebing, vd. 2009)

Bireyler başka sosyal medya kullanıcıların hesaplarını gizliden ya da açıktan takip ederek yani dijital iz sürerek stalker olma rolünü de üstlenmektedir. Bu stalklama evreni kullanıcıların ilgisini çekecek paylaşımlar olduğu sürece devam etmektedir. (Kınık 2021 s. 193)

STALK VE FOMO BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİ

Sayısı gün geçtikçe artan sosyal medya platformları insandaki merak duygusunu arttırmaktadır. Kim nereye gitti, kiminle gitti, hangi paylaşımı yaptı, ne hissetti, gibi meraktan doğan soruların cevapları bu platformlar ile alınmaya başlanmaktadır. Bazı kullanıcılar bu durumu bir üst seviyeye çıkartarak takıntılı bir şekilde izleri takip etmektedir. Stalk yaparken bir taraftan da mahremiyeti göz ardı etmektedir. Stalk, FOMO bağlamında ekrana bakma süresini arttırmaktadır. Gizli takip edilen hesaplardan gelen gönderi bildirimleri, kullanıcıları ekrana bağımlı kılmaktadır. Gelen bildirimleri ve paylaşımları kaçırma duygusu bağımlı olan kişilerde fiziksel ve ruhsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

İngiliz gazeteci ve yazar George Orwell'in da belirttiği gözetim olgusu, yeni medya ortamlarının sağladığı toplumsallaşma biçimi olan hareketsiz toplumsallaşma ile günümüz dünyasında önemli bir

güce ulaşmış bulunmakla birlikte bu gücün yeni medya ortamları ile öne çıkan arzulanın teşhircilik olgusu ile daha da önemli hale geldiği gözlenmektedir. O halde yeni medya ortamları ile öne çıkan bir kavram olarak hareketsiz toplumsallaşmanın teşhirci bir kültürü meşrulaştıran önemli bir kamusal alan yarattığı ve bu alanda görünebilir ve erişilebilir olmayı gerekli kıldığı göze çarpmaktadır (Çambay 2015 s. 5). Sosyal medya kullanan her birey yaptığı paylaşımlar ile stalkerlara dijital platformlara izlerini bırakmaktadır.

Dijital teknoloji kullanımında, bilgi arama ve ödüldeki dopamin döngüsü burada devreye girmektedir. Bir kere teknolojiyi kullanırsak ve iyi hissettirirse, onu tekrar tekrar kullanmayı teşvik etmektedir. Dopamin üretimini uyaran aktiviteler bireyin, onları tekrar tekrar yapmayı istemesini üsteler böylelikle beyin ve vücudu kaplayan olumlu duygular tekrarlanabilmektedir (Chayko, 2018 s.208). Dopamin; insan vücudunda doğal olarak bulunan kimyasal bir maddedir ve vücuttan beyne sinyaller iletmektedir. Kişinin duygusal tepkilerinin ve eylemlerinin kontrolünde önemli bir rol oynar. Kişinin hem zihinsel hem de fiziksel sağlığının pekişmesinde oldukça özel bir yeri vardır. Bu nedenle bu kişilerin üretkenliği ciddi anlamda engellenebilir çünkü kişi sürekli bildirimler ile meşgul olmaktadır (Rozgonjuk vd.. 2018).

Daha yüksek düzeyde FOMO'ya sahip bireyler anlık bildirimlere tepki vermeye daha yatkındırlar. Bağlantıyı kesme konusunda ki isteksizlik ve bağlantı kesilmesinde yaşanan zorluk oldukça endişe verici olabilmektedir. İnternet ve dijital medya kullanımını aşırı uçta olmadığında bile, insanlar için cihazları ve ekranlarını kapatmanın nasıl ve ne zaman gerekli ve uygun olduğunu bilmek zor olabilmektedir (Chayko 2018 s.212).

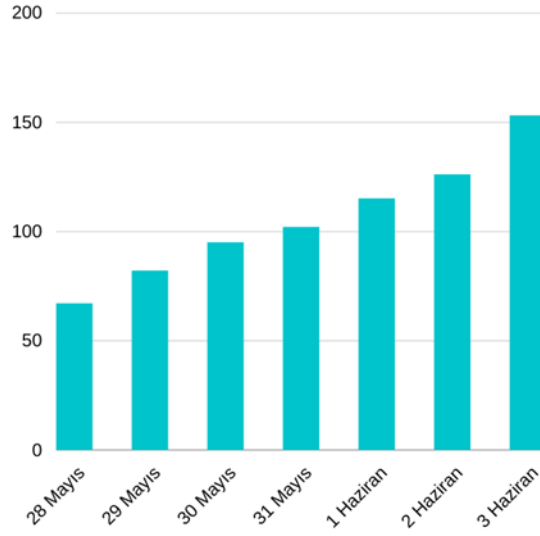
Örneğin; Postegro, zoomie, instapro, xprofile gibi uygulamalar stalk olgusu üzerine kurulmaktadır. YouTuber lar bile stalklamak olgusu üzerine; nasıl yapılır, akıllı telefon mu yoksa bilgisayar mı kullanılır, sahte hesaplar hangi kriterlere göre açılmalıdır gibi soruların yanıtlarının bulunduğu içerikler oluşturmaktadır. YouTuber Şeyma Erdoğan'ın 20 Haziran 2017 de yayınladığı "Instagram da stalk atmanın 10 altın kuralı" başlıklı videosunda siber stalklamanın normal bir davranış durumu olduğundan ve herkesin stalk atabilmesi için bütün hususlarını anlatmaktadır. Videoya gelen kullanıcı yorumlarından biri ise "Mantık sizi A noktasından B noktasına getirebilir ama stalk her yere"

YÖNTEM

Stalk kelimesinin yoğunlukla kullanıldığı Twitter üzerinden 28 Mayıs- 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Türkçe dilinde "stalk" kelimesinin kullanıldığı paylaşımların aldığı, retweet, beğeni sayısı gibi analizler yapılarak araştırılabilmektedir. Tarih seçiminin dijital stalk yapmanın yasal yaptırımları olacağına dair Av Ahmet Ekin'in kendi hesabından "12.05.2022 tarihinden itibaren stalk yapmanın 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası bulunuyor." Paylaşımı popüler listeye girmesinden sonraki dijital reaksiyonları görmek üzere seçilmektedir. Stalk kelimesi içeren bu paylaşımların gün gün artan bir eylem olması nedeniyle seçilmektedir.

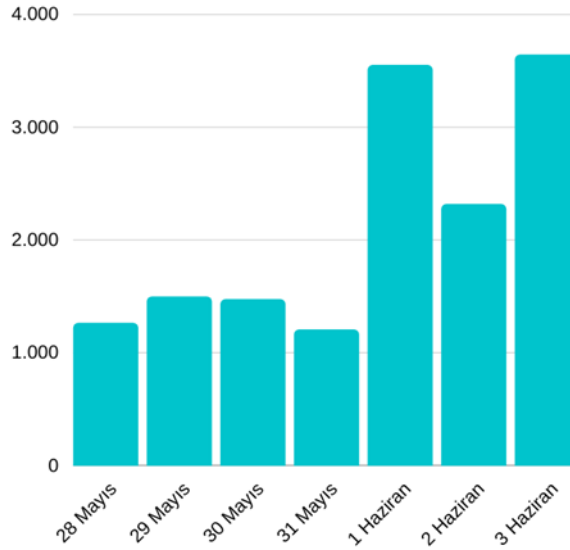
Twitter uygulamasının arama ara yüzünden 28 Mayıs- 3 Haziran tarihleri arasında Türkçe dilinde stalk kelimesi geçen popüler 740 tweet ve bu tweetlere gelen beğeni ve retweetlerin sayıları alınarak grafik haline getirilmektedir. En popülerde çıkan bu tweetlerin içerikleri stalk eylemini destekleyen paylaşımlardan oluşmaktadır. Beğeni ve retweetler ise paylaşımların diğer kullanıcılar tarafından içeriğin takip edildiği veya onaylandığını göstermektedir. Paylaşılan içeriklerin bir kısmı grafik altlarında verilmektedir.

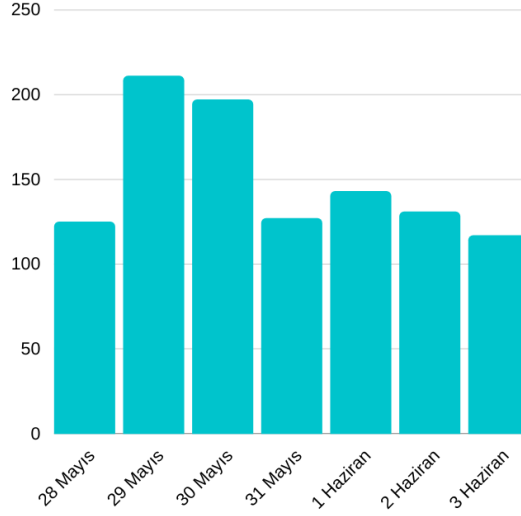

Şekil 4. 28 Mayıs – 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Twitter’da Türkçe dilinde “stalk” kelimesini kullanarak atılan popüler tweetlerin analizi

740 stalk tweetine gelen beğeni sayıları grafik haline getirilmektedir. Grafikte stalk eylemini gerçekleştirme bile stalk içeriklerinin takibi ve onayını veren kullanıcı sayılarını gösterilmektedir.

Şekil 5. 28 Mayıs – 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Twitter’da Türkçe dilinde “stalk” kelimesini kullanarak atılan popüler tweetlerin aldığı beğeni analizi

Şekil 6. 28 Mayıs – 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Twitter’da Türkçe dilinde “stalk” kelimesini kullanarak atılan popüler tweetlerin aldığı retweet analizi

BULGULAR

28 Mayıs tarihinde yapılan 67 paylaşımın çoğunluğunu, Av Ahmet Ekin’in kendi hesabından “12.05.2022 tarihinden itibaren stalk yapmanın 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası bulunuyor.” paylaşımına gelen tepkiler oluşturmaktadır. Sosyal medya platformlarında gerçekleştirilen stalk eyleminin bir özgürlük olduğunu savunan tweetler yer almaktadır. Gerçek sosyal hayatlarında, benliklerini oluşturamayan bireyler, sanal ortamda yarattıkları ya da yaratacakları çevre için, dijital izleri takip ederek dijital benliklerini ön plana çıkarmaktadır. Av. Ahmet Ekin’in paylaşımında yer alan stalk özgürlüğüne gelen yasal yaptırıma tepkiler içermektedir.

29 Mayıs tarihinde stalk kelimesi içeren 82 tweet paylaşılmaktadır. Paylaşım içerikleri stalk yapmanın haz duygusu verdiği yönündedir. “twitterda stalk yapmak çok güzel bende hobi haline geldi artık. Keşke daha çok kişi tanısam da baksam hesaplarına”. Teknolojinin hızlı kullanım döngüsü, dopamin hormonunun tekrarlanarak yükselmesine ve daha fazla istenmesine yol açmaktadır.

30 Mayıs tarihinde 95 tweet paylaşılmaktadır. İçeriklerin bir kısmını stalk yapmak bağımlılığını vurgulayan ve anlık bildirimleri kaçırma korkusunu anlatan “Saatler boyu buraya giremediğimde yabancılık çektiğim için tek tek sayfalara girip ne kaçırdım acaba diye stalk yapıyorum kafayı yeme şeklim” ve “refleks olarak stalk yapan tek ben miyim stalkladığım kişiler umurumda bile değil ama bakmadan da edemiyorum napıyorlar diye” gibi tweetler içermektedir.

31 Mayıs tarihinde 102 tweetin stalk ve stalker kavramlarının “bir gün önce çok yakın hissettiğin insana bazen bir saatte uzaklaşırsın çünkü stalk yeteneğin çok üstündür”, “Stalk deyince de ben be kardeşim tc’sini bile bulurum” paylaşımları ile kullanıcının bıraktığı dijital izinden kişisel bilgisine erişme arzusunu içerdiği anlaşılmaktadır.

1 Haziran tarihinde gönderilen 115 tweetin genel içerikleri önceki günlerde yapılan paylaşımlarla aynı orantıdadır. Popüler 115 tweetin içerisinde “stalk yapmayı bırakmam lazım” paylaşımı bırakılmaya çalışılan bağımlılık durumunu göstermektedir.

2 Haziran tarihinde paylaşılan stalk kelimesi içeren popüler tweetlerin sayısı 126 ya ulaşmaktadır.

“Deliler gibi stalk yaptım çok iyi geldi” örneği yapılan stalk eylemi sonrası mutluluk seviyesinin yükseldiğini göstermektedir. Kişinin gerçek hayatta kuramadığı iletişimi dijital ortamda stalk yaparak topladığı bilgiler ile kurma isteğini yansıtmaktadır.

3 Haziran tarihinde paylaşılan 153 tweetin büyük bir kısmını stalk yaparken geçirilen zamana yapılan göndermeler oluşturmaktadır. “Stalk yaparken zaman çok hızlı geçiyor”, “Bazen stalk yapmamak çok zor. İrade gerektiriyor. Yine de kimsenin enerjimizi çalmasına izin yok.” Paylaşımlar kullanıcıların ekran sürelerinin uzadığını, ekran başında geçirilen zamanın farkında olmama durumlarını göstermektedir. Stalk yapmadan geçen zamanlarının zor olduğunu ve bağımlılığa karşı direnme gücü gerektiğinin farkında olduklarını yansıtmaktadır.

28 Mayıs-3 Haziran tarihleri arasında stalk kelimesi içeren en popüler 740 tweet paylaşılmaktadır. Tweetler 14.949 beğeni sayısına ulaşmaktadır. Kullanıcılar benlik sunumları kapsamında kimlik değişimi ve kaybı yaşamakta ve özendikleri, merak ettikleri kimlikleri stalk yaparak oluşturmaktadırlar. Sosyal, ikili ilişkiler ihtiyacını stalk ile tek kanal haline getirmektedirler. Sosyal medyada beğeni mekanizması kabul görme duygusunu içermektedir. Stalk yapmanın da beğenmek ve yorum göndermek gibi doğal bir kullanım olması istenmektedir.

28 Mayıs-3 Haziran tarihleri arasında stalk kelimesi içeren en popüler 740 tweet paylaşılmaktadır. Tweetler 1.051 retweet almaktadır. Retweet yapmak başka birinin twitini kendi profilinde yayınlanmasını sağlamaktadır. Genel ilke, bir gönderinin dikkatinizi çekmesi ve onu takipçilerinizle paylaşmak istediğinizde, tekrar göndermenizdir.

Twitter üzerinden yapılan bu analiz de stalk kelime kullanımının giderek arttığı görülmektedir. Seçilen tweetlerin içeriklerinde stalk ve bağımlılık kelimeleri kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra stalk eylemini gerçekleştiren kullanıcılar geçen zamandan bahsetmektedir. Tweetler, FOMO bağlamında incelendiğinde stalk kişiler hakkında bilgi edinme ve kişilerin hayatlarıyla ilgili gelişmeleri kaçırma dürtüsüyle eyleme geçirmektedir. Tweetlerde stalk kelimesinin olumlu yönde kullanılması, kullanıcıların paylaşımlarına yansiyarak, içerik olarak da FOMO'ya yakınlık göstermektedir.

SONUÇ

Modern zamanın dünden bugüne farklılaştığı bugünlerde hız ve değişimin kişilerin hayatında önemli iki unsur haline gelmesinin en büyük nedeni teknolojinin sürekli yenilenmesidir. Kişiler internet üzerinden günlük işlerini hallederlerken, bağlantının olduğu anlardan ağ gezinme, oyun aynama, sosyal platformlarda sohbet etme ve etkileşime geçme işlemlerini de aynı anda yapmaktadırlar.

Teknolojini, akıllı telefonlarımıza getirdiği yenilikler sayesinde imkânsız ulaşılabilir kılmaktadır. Kişiler arasında iletişim de sanal ortamda evrim değiştirmektedir. Bireyler dijital ortamdaki kişiler hakkında açıktan ya da gizlice bilgi edinebilmektedir. Mahremiyet olgusunu önemsemeyen yapılan bu izlemeler kişilerde yetersizlik ve yoksunluk duygusu oluşturmaktadır. Bu duyguları sosyal medyada giderirken geçen zamanın farkına varılamamasıdır.

Twitter üzerinden yapılan araştırma sonucunda paylaşımların stalk eyleminin FOMO'ya yakınlığını göstermektedir. Kullanıcılar merak duygusu veya gizliden takip ettikleri kullanıcıların hayatlarındaki olup biteni kaçırma korkusunu tweetlerinde anlatmaktadır. Stalkla ilgili içerik paylaşmayan kullanıcıların kelimeyi tanıdıkları ve diğer kullanıcıların stalk paylaşımlarını profillerin de yayınladıkları görülmektedir. Stalk gizli yapılan bir eylem olmasından dolayı kişi kendini açık etmemek adına beğenerek eyleme geçmektedir.

Stalk ve FOMO'nun twitterda yapılan bu paylaşımlar ile birbirine benzediği gözlenmektedir. Konu ile ilgili çalışmaların gelecek günlerde artacağı ön görülmektedir.

Bağımlılığa yakınlığı olan kişi üzerinde gözlem yapılarak; kuralların belirlenmesi, sosyal medya da

zaman yönetimi, sosyal aktivitelere teşvik edilmesi ve bağımlılık süresinin uzamaması için uzaman kişiler destek alınması önerilebilmektedir.

Bağımlı olunan sosyal medya platformlarına dijital detox uygulanabilmektedir. Sosyal hayatında yapmayı bıraktığı ya da kaçırdığı etkinliklerin listesini yaparak, bağımlı olmadan önceki yaşamındaki aktivitelerin somut farkı ortaya konmalıdır.

Karanlıkta kalma hakkı her zaman bireylerin/kullanıcıların elinde olmalıdır. Mobil telefonların ana ekranlarına seçilen aile fotoğraflarının bildirimlerin altında yok olmaması için bildirim üzerine tıklamadan önce ana ekrana dönülerek sahip olunan değerler göz önüne getirilmesi gerekmektedir. Bağımlılığın boyutlarına göre muhakkak uzman kişilerden ve kurumlardan destek alınması gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal medyada aşırı merak ve olup biteni kaçırma duygusu s yakın geleceğimizin en büyük bağımlılıklarından biri haline gelecektir.

KAYNAKÇA

- Akmeşe Z. & Deniz K. (2017). *Stalk, benliğin izini sürmek*. Yeni Düşünceler. 8: 23-32
- Aydın H. & Yazıcı F. (Ed.) (2020). *Popüler dijital sorunlar*. Nobel Akademik Yayıncılık
- Bağ B. (2012) *Bir şiddet türü olarak saplantılı takip etme hâli*. Zfwf Vol. 4, No. 1
- Basalla G. (2019). *Teknolojinin evrimi* (C. Soydemir Çev.) Doğu Batı Yayınları
- Binark B. & Bayraktutan G. (2013) *Aydın karanlık yüzü: yeni medya ve etik* Kalkedon Yayınları
- Chayko M. (2018). *Süper bağlantılı* (B. Bayındır, D. Yengin, T. Bayrak Çev.) Der Yayınevi
- Erdoğan Ş. <https://www.youtube.com/watch?v=jSxpYkf-aFg> (Erişim 24.03.2020)
- Karadağ H. G. (Ed.) (2019). *Dijital hastalıklar* Der Yayınları
- Leonhard G. (2018). *Teknolojiye karşı insanlık* (C. Akkartal, İ. Akkartal Çev.) Siyah Kitap
- S. O. Çambay. (2015) Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2),237- 247- 245
- Saltık, R. (2018). *Sosyal sermaye ve armağan ekonomisi üzerinden sosyal medya ve stalk olgusu: instagram üzerinden bir inceleme* (AKİL) Aralık (30), s. 345-363
- Sarıbay, B. & Durgun, G. (2020) *Dokunmatik toplumların fobileri: netlessfobi, nomofobi ve fomo kavramları üzerine bir içerik analizi çalışması* Journal Of Yasar University, 15 (Special Issue), 280-294
- TARMER, (2018) *Dijital dönüşüm ve toplumsal etkileri çalışmayı* İAU New Media
- Tatar H. <https://www.youtube.com/watch?v=WcjaZuTKezE> (Erişim 24.03.2020)
- Twenge J. M. (2018). *İ-Nesli* (O. Gündüz Çev.) Kaknüs Yayınları
- Yengin D. (2014). *Yeni Meya ve dokunmatik toplum* Der Kitabevi
- Livberber, T. (2018). *Sosyal medyada mahremiyet* Literatürk Academia
- Şimşek, T. (2019). *Sosyal medyada mahremiyetin ifşası "instagram örneği"* Sosyolojik Düşün It/Volume: 4 – Sayı/Issue: 1
- Yüksel H. (2021). *Sosyal medya ortamında mahremiyet sorunu: facebook ve whatsapp platformları* Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi - Sayı 7
- URL 1 Erişim 08.12.2021 <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report>
- URL 2 Erişim 08.12.2021 <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report>
- URL 3 Erişim 10.01.2022 <http://www.tdk.gov.tr/>.

Yıldırım S. & Kışioğlu A. N. (2018). *Teknolojinin getirdiği yeni hastalıklar: nomofobi, netlessfobi, fomo*, Med J SDU / SDÜ Tıp Fak Derg 2018:25(4):473-480 doi:10.17343/sdutfd.380640

Yıldız İ. (2021). *Sosyal medya ve mahremiyet sorunsalı: panoptikondan süperpanoptikona mahremiyetin dönüşümü*. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 6(11): 122-132.

